
ВІД ХРАНИТЕЛІВ КНИГ ДО ХРАНИТЕЛІВ КОДУ. ЕВОЛЮЦІЯ БІБЛІОТЕЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ



Ярослава Бондарчук

Вінницький національний медичний університет
імені М. І. Пирогова
Наукова бібліотека

У статті представлено еволюцію бібліотечних компетентностей з огляду на тенденцію суспільних та інформаційно-технічних змін. Запропоновано перелік фахових характеристик, що є запорукою розвитку професії. Представлено досвід роботи з підвищення кваліфікації працівників Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова в рамках діяльності МО бібліотек ЗВО м. Вінниця.

Ключові слова: бібліотека університету, бібліотечні компетентності, фаховий розвиток, медіаграмотність, Школа медіаграмотності.

Бібліотека – безсумнівно важливе надбання цивілізації. Символ збереження знань, культури та інтелектуальних здобутків. Величні асирійські, єгипетські, грецькі, римські та середньовічні бібліотеки розповідають про хранителів книг того часу – освічених писарів та ченців, інтелектуальних науковців. Асирійський цар Ашшурбаніпал відряджав своїх писарів по різних регіонах держави з метою виготовлення копій усіх текстів, які б їм не траплялись. Саме завдяки чернечій праці після падіння Римської імперії вдалося відродити бібліотеки, зберегти релігійні та світські тексти для майбутніх поколінь [1].

Грамотність, допитливість, уважність, освіченість, володіння мовами й глибокі галузеві знання характеризували бібліотекарів того часу. Вони були висококультурними, інтелектуальними та розумними людьми, справжніми кураторами знань, які в просторі часу берегли книгу, яка змінювала свою форму, залишаючи незмінну суть, що полягала у збереженні інформації.

Технологічний прогрес, зміни в інформаційному середовищі, зростання потреб читачів є тими критеріями, що диктують бібліотекарю вимоги, якими його хоче бачити сучасний світ. Вже сьогодні можемо спостерігати тенденцію появи в

бібліотеках посад SMM-фахівців, програмних менеджерів, контент-менеджерів та ін.

Яскравим прикладом цього слугують вакансії американських бібліотек, в яких знаходимо такі актуальні пропозиції: California, Wilson Library – Social Media & Marketing Specialist (спеціаліст з соціальних медіа та маркетингу); Cleveland – Program Manager, Library/Media Services (менеджер програм, бібліотека/медіасервіси); California – Systemwide Digital Library Content Program Manager (менеджер програми системного цифрового бібліотечного контенту) та ін. [2].

Аналізуючи вакансії, звертаємо увагу на мінімальні кваліфікаційні вимоги цих бібліотек до посад, серед яких: високий рівень роботи з комп'ютером, включаючи Office Suite та онлайн-інструменти для спільної роботи, досвід роботи з Instagram та Tik Tok, знання Canva або інших програм для графічного дизайну, знання iMovie або інших інструментів для редагування відео та ін. Це далеко не весь перелік вимог до бібліотечної професії, який з кожним роком буде збільшуватися відповідно до перспектив майбутнього.

Фахівцям бібліотечної галузі потрібно бути готовими до постійних змін і відкритими до нових ідей та інновацій. На цьому незворотному шляху можна виокремити риси, які допоможуть не зупинятися – це мобільність, адаптивність, креативність, експериментаторська натура, вміння аналізувати та прогнозувати.

Мобільність – це важлива риса для сучасного бібліотекаря. Це здатність працювати в різних середовищах: в традиційному бібліотечному та віртуальному просторі; це здатність ефективно працювати в команді, спілкуватися з колегами та користувачами з різних куточків світу за допомогою різних засобів зв'язку.

Адаптивність – це ключова якість для бібліотечних фахівців, особливо враховуючи те, що технології та інформаційні потреби надзвичайно швидко змінюються. Важливо бути відкритими до нових ідей та інструментів, швидко вивчати нові інформаційні ресурси та технології, відповідно змінювати свої підходи до обслуговування користувачів.

Креативність – це важлива здатність бібліотекаря застосовувати технологічні досягнення в розробку нових послуг та сервісних програм. Створювати цікаві та змістовні ресурси, а також залучати нову аудиторію читачів до бібліотеки.

Експериментаторська натура – це здатність бути відкритим до нових підходів в роботі. Лише випробовуючи нове, можна знайти ефективні методи та форми роботи.

Вміння аналізувати та прогнозувати є надважливими навичками у світі постійних змін. Здатність аналізувати тренди в галузі інформації та технологій, прогнозувати майбутній розвиток інформаційного середовища дає можливість реагувати на зміни заздалегідь, бути корисними та цікавими.

Саме розвиток цих характеристик допоможе фахівцям бути активними інноваторами, лідерами та партнерами у змінному інформаційному світі. Саме ці якості фахівці наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова намагаються розвивати, втілюючи план діяльності в напрямі методичної роботи, зокрема, й в рамках діяльності МО бібліотек ЗВО м. Вінниця.

Першою ініціативою, яка переросла в повноцінний проєкт фахового розвитку, став феномен медіаграмотності. У 2018 році в рамках роботи МО бібліотек ЗВО м. Вінниця у бібліотеці ВНМУ ім. М. І. Пирогова відбувся перший науково-практичний тренінг «Школи медіаграмотності». Усього їх було п'ять та стосувалися вони різних тем. На заході було розкрито поняття медіаграмотності, тему авторського права та ліцензій Creative Commons, проаналізовано навички медіаграмотності бібліотекаря в науці, обговорено сервіси та інструменти, які можуть допомогти науковцям в роботі та ін.

Активний розвиток соціальних мереж, зокрема, Instagram надихнув на проведення Другої бібліотечної Школа медійної грамотності «Я блогер», яка стосувалася трендів у нових медіа та можливості їх використання в бібліотечній діяльності. Зацікавленість у креативних онлайн-платформах, що можуть допомогти в популяризації бібліотечної роботи, спонукали на проведення Третьої бібліотечної Школи медійної грамотності, яка включала цикл практичних тренінгів «Лонгрід – інструмент сучасної медіакомунікації», «Інтерактивні технології», «Сервіс "Canva" в роботі бібліотекаря. Платформа ідей та дизайнерських рішень».

З початком повномасштабної війни, враховуючи активну ворожу пропаганду, спрямовану проти нашої країни, медіаграмотність набула ще більшої актуальності. Цей фактор було враховано у плані підвищення професійної компетентності бібліотечних фахівців. Таким чином у 2022 р. в рамках роботи МО бібліотек ЗВО м. Вінниця відбулася Четверта бібліотечна

Школа медійної грамотності «Безпека в інтернеті: що потрібно знати». З учасниками заходу було обговорено механізм ворожої пропаганди, фейки та діпфейки, проаналізовано основи ефективної комунікації у віртуальному світі, представлено джерела достовірної інформації «Білого списку інституту масової інформації». Ця школа була важливою в такий нелегкий час, адже він кожного з нас залежить безпека та захист нашої держави.

Не менш важливою була П'ята бібліотечна Школа медійної грамотності «Інформаційний контент в соціальних мережах», де крім загальних осучаснених рекомендацій стосовно трендів ведення сторінок в інстаграмі, фейсбуці та тіктоці розглянуто тему етики у соцмережах під час війни, обговорено маркетингові перегини пов'язані з використанням воєнної теми.

Власну експериментаторську натуру та аналіз тенденцій сучасності використано під час проведення заняття з підвищення кваліфікації працівників бібліотеки ВНМУ за темою штучного інтелекту. На занятті було продемонстровано принцип роботи ChatGPT, можливості його використання у бібліотечній сфері, обговорено етичні аспекти та відповідальне використання штучного інтелекту у бібліотечних та наукових практиках.

Розкриваючи тему бібліотечних компетентностей фахівців бібліотеки ВНМУ, доцільно розповісти про активну та плідну співпрацю з Вінницьким обласним навчально-методичним центром галузі культури, мистецтв та туризму. В рамках цієї співпраці бібліотекарі мають можливість виступати в якості викладачів та ділитися своїми знаннями й досвідом з колегами з інших бібліотек міста та області. Фахівці бібліотеки представляють важливі аспекти роботи бібліотеки, знайомлять з її науковою, проектною, інформаційною діяльністю. Акцентують увагу на значенні медіаграмотності, соціальних мереж та діляться своїми знаннями та досвідом з цих напрямів та ін.

Важливе місце у справі підвищення фахових компетентностей бібліотечних фахівців займають методичні видання. При виборі теми завжди обирається актуальна тематика, що відповідатиме потребам сучасності. У методичних матеріалах представлено цікаву теоретичну інформацію та практичні рекомендації, які стануть корисними бібліотекарю у справі розвитку професійних навичок та знань. Цінність інформації, поданої у виданнях «Медіаграмотність: практичні навички та перспективи розвитку», «Вебкомунікація та бібліотека: технології успішної взаємодії», «PR, маркетинг, реклама – інструменти розвитку

бібліотеки» та ін., підтверджується поданими прикладами практичного використання різних онлайн-платформ у популяризації бібліотечної діяльності та культурної індустрії.

Здобутий досвід і знання стають корисними бібліотекарям, які в ролі лекторів представляють роботу бібліотеки на різних університетських та обласних заходах. Наприклад, на Міжнародному медичному конгресі «Сучасні аспекти збереження та відновлення здоров'я жінки», організованого кафедрою акушерства та гінекології ВНМУ ім. М. І. Пирогова, було представлено історичний екскурс на тему «Історія акушерства та гінекології в мистецтві: еволюція поглядів та стереотипів». Кафедра стоматології щороку звертається до бібліотеки стосовно створення цікавих інформаційних відео до Дня стоматолога. Для поважних гостей з міста та району, дослідників, істориків, краєзнавців міста, працівників кафедри філософії та суспільних наук з нагоди вшанування пам'яті А. Т. Давидюка, професора кафедри суспільних наук ВНМУ ім. М. І. Пирогова, бібліотечні фахівці підготували особливий відеоролик – буктрейлер на книгу «Лікарська гекатомба», а також представили доповідь про життя та наукові пошуки відомого професора, історика та краєзнавця.

Дослідницькі історико-краєзнавчі пошуки бібліотекарів втілилися й в інших масштабних дослідженнях та проєктах. Зокрема, виданні «Війна пройшла по їхніх долях. Книга пам'яті Вінницького національного медичного університету» та проєкті «Вінниця – місто послідовників М. І. Пирогова», який став переможцем конкурсу «Бюджет громадських ініціатив – 2020». На ці наукові монографії бібліотекарі також створили цікаві інформаційні буктрейлери, представлені до огляду на онлайн-майданчиках бібліотеки.

У темі підвищення кваліфікації сучасного бібліотечного фахівця варто розглядати інші його навички та ролі. Адже бібліотекар – це педагог, оратор, режисер промовідео, СММ-фахівць, веб-дизайнер, журналіст, редактор, фотограф та ін. Великою перевагою є компетенція у сфері ІТ. Ці та інші ролі варто врахувати під час планування та організації фахового навчання у професійних закладах різного рівня. Проте найголовнішим є те, що у світі, де інформація швидко змінюється, сучасному бібліотечному фахівцю потрібно постійно вдосконалювати свої знання та навички, а сам процес навчання та професійного розвитку є невід'ємною частиною конкурентності бібліотечної професії та питання важливості існування бібліотек.

Література:

1. Балог П. Про книгозбірні та книго бирачів. *Verbum*. URL: <https://www.verbum.com.ua/10/2019/library-shadows/book-collections-and-book-collectors/> (дата звернення: 05.07.2023).
2. Indeed. URL: <https://www.indeed.com/q-social-media-manager-library-jobs.html?vjk=a4dfc7d1358fde0f> (дата звернення: 05.07.2023).

**FROM BOOK KEEPERS TO CODE KEEPERS.
THE EVOLUTION OF LIBRARY COMPETENCIES**

Yaroslava Bondarchuk

National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya
Scientific Library

This article presents the evolution of library competencies in the view of the tendency of social and information-technological changes. A list of professional characteristics is offered, which is the key to the development of the profession. The experience of work on improving the qualifications of the employees of the Scientific Library of the VNMU named after M. I. Pirogov within the framework of the activities of the methodological association of libraries of higher educational establishments in Vinnytsia.

Key words: university library, library competencies, professional development, media literacy, Media Literacy School.